

TRI SUSJEDNE ZEMLJE ISTOČNOG PARTNERSTVA NA JUŽNOM KAVKAZU

Politika Istočnog partnerstva EU-a uspostavljena 2009. obuhvaća šest bivših zemalja Sovjetskog Saveza: Armeniju, Azerbajdžan, Bjelarus, Gruziju, Moldovu i Ukrajinu. Partnerstvo je osmišljeno kako bi se podržali napori u pogledu političkih, društvenih i gospodarskih reformi u tim zemljama s ciljem jačanja demokratizacije i dobrog upravljanja, energetske sigurnosti, zaštite okoliša te gospodarskog i društvenog razvoja. Svi članovi osim Bjelarusa, čije je članstvo obustavljeno, sudjeluju u Parlamentarnoj skupštini Euronesta.

Europski parlament ima Izaslanstvo za odnose s južnim Kavkazom, koje nadzire rad Parlamentarnog odbora za pridruživanje (PAC) s Gruzijom, Parlamentarnog odbora za partnerstvo (PPC) s Armenijom i Odbora za parlamentarnu suradnju (PCC) s Azerbajdžanom. Osim toga, nadzire i rad posebnog predstavnika EU-a za južni Kavkaz i krizu u Gruziji (PPEU).

GRUZIJA

Na predsjedničkim izborima 2018. i parlamentarnim izborima 2016. u Gruziji je pobijedila koalicija Gruzijski san i potvrđena je euroatlantska orijentacija te države. Sporazum o pridruživanju između EU-a i Gruzije, uključujući detaljno i sveobuhvatno područje slobodne trgovine, stupio je na snagu u srpnju 2016. Gruzija je uložila velike napore u usklađivanje svojeg zakonodavstva sa standardima EU-a, što je dovelo među ostalim do ukidanja viznog režima za kratkotrajne boravke u schengenskom području od ožujka 2017. EU je vodeći trgovinski partner Gruzije i čini 27 % njezine ukupne trgovine (2018. godine). Financijska potpora EU-a usmjerena je na gospodarski razvoj, dobro upravljanje, kretanje ljudi i obrazovanje. Procjenjuje se da će u okviru Europskog instrumenta za susjedstvo za razdoblje 2017. – 2020. niti osigurano između 371 i 453 milijuna EUR.

U gruzijskoj demokraciji i dalje je izražena polarizacija političkog života (što se odražava i na medije) obilježena stalnim napetostima između vladajuće koalicije i oporbe zbog opetovanih optužbi o selektivnom pravosuđu i politički motiviranim kampanjama za borbu protiv korupcije. Ta je polarizacija dodatno pogoršana postupkom upravne reforme iz 2017. i 2018. Međutim, taj je postupak doveo do uspješnog završetka razvoja gruzijskog političkog sustava u parlamentarni sustav s punom proporcionalnom zastupljenosti od 2024. te su ga u tom pogledu i Venecijanska komisija Vijeća Europe i Europska unija pozitivno ocijenile.

Suočeni sa sporim, ali stalnim postupkom pripajanja Južne Osetije i Abhazije Rusiji, Gruzijci svoje nade polažu u približavanje EU-u i NATO-u. EU je naglasio važnost mirnog rješavanja pat-pozicije u regijama Južnoj Osetiji i Abhaziji, ali uz poštovanje teritorijalne cjelovitosti Gruzije. Unija podržava napore u pogledu rješavanja sukoba u okviru rada PPEU-a, promatračke misije EU-a i Instrumenta EU-a za doprinos stabilnosti i miru, čime se dopunjavaju međunarodne rasprave u Ženevi. Strateški dijalog između Unije i Gruzije koji se održava jednom godišnje znak je povjerenja u odnosima između tih dviju strana. Gruzija je također dala znatan doprinos u nekoliko operacija zajedničke sigurnosne i obrambene politike EU-a (ZSOP), na temelju okvirnog sporazuma za sudjelovanje Gruzije, koji je stupio na snagu 2014. godine.

A. Stajalište Europskog parlamenta i međuparlamentarna suradnja

Osma sjednica Parlamentarnog odbora za pridruživanje između EU-a i Gruzije održana je u ožujku 2019. godine. Na sastanku su usvojene završna izjava i preporuke, u kojima se naglašava napredak u pogledu usklađivanja i tekućih reformi, a istodobno pozivaju na ulaganje daljnjih napora u područjima poput nezavisnosti i učinkovitosti pravosuđa, radnog prava i nediskriminacije. U tekstu se također ponovno ističe nepokolebljiva potpora Europskog parlamenta neovisnosti, suverenosti i teritorijalnoj cjelovitosti Gruzije u međunarodno priznatim granicama. U [Rezoluciji](#) o provedbi Sporazuma o pridruživanju između EU-a i Gruzije iz studenog 2018. Parlament je pozdravio „postojanost na reformskom putu i napredak ostvaren” u provedbi Sporazuma i Detaljnog i sveobuhvatnog sporazuma o slobodnoj trgovini.

B. Promatranje izbora

Gruzija je ugostila izaslanstva Ureda za demokratske institucije i ljudska prava Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (ODIHR/OESS), koji se sastoji od zastupnika u Europskom parlamentu te prati parlamentarne, predsjedničke i lokalne izbore u Gruziji. Parlamentarni izbori iz 2016. ocijenjeni su kao uglavnom demokratski i poštenu, unatoč nekim postupovnim nepravilnostima i navodima o zastrašivanju. Zahvaljujući pobjedi koalicija Gruzijci san zajamčila je „ustavnu većinu” (75 % zastupnika) potrebnu za izmjenu Ustava. OESS i Unija kritizirali su predsjedničke izbore iz 2018. zbog zlorabe administrativnih resursa, velike polarizacije privatnih medija i negativnih kampanja.

ARMENIJA

Odnosi Armenije s EU-om ambivalentni su, ali možda je došlo vrijeme za novi početak. S jedne strane, Armenija je odlučila pristupiti Euroazijskoj ekonomskoj uniji s Bjelarusom, Kazahstanom i Rusijom neposredno prije nego što je ta Unija stupila na snagu 1. siječnja 2015., čime je završen postupak pregovora o sporazumu o pridruživanju s Europskom unijom. S druge strane, pregovori o novom sporazumu između EU-a i Armenije, koji se temelji na vrijednostima EU-a, ali je i usklađen s novim obvezama Erevana prema Euroazijskoj ekonomskoj uniji, započeti su u prosincu 2015., a zahvaljujući pragmatizmu obje strane, pregovori su doveli do brzog sklapanja Sporazuma o sveobuhvatnom i pojačanom partnerstvu. Sporazum se privremeno primjenjuje od lipnja 2018., dok ga ne ratificiraju sve države članice EU-a.

Politička se situacija u Armeniji drastično promijenila u svibnju 2018., kada je miroljubivim prosvjedima na ulici protiv vlade Republikanske stranke Armenije na vlast došao vođa oporbe Nikol Pašinjan (Baršunasta revolucija). U prijevremenim parlamentarnim izborima u prosincu 2018. blok novog premijera uvjerljivo je odnio pobjedu s više od 70 % glasova, dok je Republikanska stranka Armenije dobila manje od 5 % glasova te nije uspjela osigurati ulazak u parlament, čime je postalo vidljivo koliko ljudi podupire promjene. Nova je vlada suočena s brojnim izazovima, osobito onima povezanim s gospodarskim razvojem te programom reformi u područjima vladavine prava, transparentnosti i borbe protiv korupcije. Europska Unija Armeniji uglavnom pruža potporu u okviru Europskog instrumenta za susjedstvo, a predviđena je indikativna dodjela potpore između 144 milijuna EUR i 176 milijuna EUR za razdoblje 2017. – 2020.

Armenija je već više od 30 godina uključena u dugotrajan sukob s Azerbajdžanom zbog statusa regije Gorskog Karabaha, a napetosti su tijekom „četverodnevnog rata” u travnju 2016. dosegle najvišu razinu od 1994. godine. Odnosi su s Turskom hladni s obzirom na to da ona ponovno otvaranje svojih granica prema Armeniji uvjetuje napretkom u rješavanju sukoba oko regije Gorskog Karabaha. EU je pozdravila nedavne razmjene informacija između predsjednika i ministara vanjskih poslova Azerbajdžana i Armenije te uvođenje mjera za smanjenje napetosti na granici Armenije i Azerbajdžana te na crti razgraničenja Karabaha i Azerbajdžana.

A. Stajalište Europskog parlamenta i međuparlamentarna suradnja

Europski parlament dao je suglasnost za Sporazum o sveobuhvatnom i pojačanom partnerstvu u srpnju 2018. uz koji je priložena [Rezolucija](#) u kojoj je također čestitao građanima Armenije na miroljubivoj smjeni vlasti. U skladu sa Sporazumom Odbor za parlamentarnu suradnju (PCC) preoblikovan je u Parlamentarni odbor za partnerstvo (PPC). Prvi sastanak održan je u listopadu 2018. Iz toga proizašla zajednička izjava bila je posebno usmjerena na pitanja provedbe Sporazuma, demokracije, vladavine prava i dobrog upravljanja te izazove regionalne sigurnosti. U travnju 2015. Europski parlament donio je [Rezoluciju](#) o stotoj obljetnici genocida nad Armencima.

B. Promatranje izbora

Armenija je u okviru misija OESS-a/ODIHR-a za promatranje izbora nekoliko puta ugostila zastupnike u Europskom parlamentu, a to je bio slučaj i tijekom prijevremenih parlamentarnih izbora 2018. godine. Organizacija izbora u Armeniji znatno se poboljšala. Izbori iz 2018. dobili su pozitivnu ocjenu te je zaključeno da su bili dobro organizirani uz minimalne nepravilnosti, a izaslanstvo Europskog parlamenta [utvrdilo](#) je velik pad u pogledu razine nepoštene izborne prakse.

AZERBAJDŽAN

Pregovori o „sveobuhvatnom sporazumu” između EU-a i Azerbajdžana započeli su u veljači 2017. Novi sporazum baviti će se političkim, trgovinskim, energetske i drugim konkretnim pitanjima, uključujući uvjete za moguću uspostavu režima putovanja bez viza u budućnosti. Trebao bi sadržavati odredbe o zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici (ZVSP) i pitanjima koja njome nisu obuhvaćena, uključujući stroge odredbe o demokraciji, vladavini prava i temeljnim pravima. Unija je ključni trgovinski partner

Azerbajdžana te čini više od 40 % ukupne trgovine te države (2018.), uglavnom zbog izvoza nafte u EU. Izvoz energenata iz Azerbajdžana u EU vjerojatno će se još povećati nakon dovršetka projekta južnog plinskog koridora, čija je svrha dopremiti plin iz Kaspijskog jezera do Europe.

Azerbajdžan je 149. od 167 zemalja prema indeksu demokracije 2018. koji izrađuje Economist Intelligence Unit te je u izvješću „Sloboda u svijetu 2018.” ocijenjen kao „neslobodan”. Predsjednik Ilham Alijev, kojemu je ovo četvrti mandat, naslijedio je svojeg oca Hejdara Alijeva 2003. godine. Ustav je izmijenjen 2016., među ostalim kako bi se predsjednički mandat produžio s pet na sedam godina te kako bi se stvorio položaj prvog potpredsjednika. Predsjednik je 2017. prvom potpredsjednicom imenovao svoju suprugu.

Azerbajdžan je već više od 30 godina uključen u „dugotrajan sukob” s Armenijom zbog statusa regije Gorskog Karabaha, a napetosti su tijekom „četverodnevnog rata” u travnju 2016. dosegle najvišu razinu od 1994. godine. Unija pruža nepokolebljivu potporu naporima supredsjedatelja OEES-ove skupine iz Minska i njihovim temeljnim načelima OEES-a iz 2009., s ciljem miroljubivog rješavanja sukoba.

A. Stajalište Europskog parlamenta i međuparlamentarna suradnja

Europski parlament opetovano je izražavao zabrinutost u vezi sa stanjem ljudskih prava u Azerbajdžanu. Parlament je u [Rezoluciji](#) iz 2015. od azerbajdžanskih vlasti zatražio da bez odgode prestanu vršiti pritisak na civilno društvo i na aktivnosti u području ljudskih prava. Lejla Junus, aktivistica koja je nekoć bila zatvorena, oslobođena je 2015. nakon intenzivnog lobiranja i humanitarne/zdravstvene podrške Europskog parlamenta. Parlament je u [Rezoluciji](#) iz 2017. osudio otmicu i pritvaranje azerbajdžanskog novinara Afgana Muhtarlija i izrazio zabrinutost zbog stanja medija u Azerbajdžanu. U siječnju 2019. Parlament je donio [Rezoluciju](#) kojom je zatražio hitno oslobađanje Mehmana Husejnova, blogera koji piše o borbi protiv korupcije, i drugih političkih zatvorenika. Husejnov je pomilovan u ožujku 2019. zajedno s još nekoliko drugih blogera, novinara te predstavnika političkih stranaka i nevladinih organizacija.

Službeni međuparlamentarni odnosi nastavljeni su 2016. nakon četverogodišnje stanke. U Bakuu je u svibnju 2018. održana 15. sjednica Odbora za parlamentarnu suradnju EU-a i Azerbajdžana koja je zaključena zajedničkom izjavom s posebnim naglaskom na mogućnostima za bliže gospodarske odnose do kojih će doći pokretanjem pregovora o novom sporazumu, na važnosti južnog plinskog koridora, važnosti napretka u područjima ljudskih prava i sloboda te demokracije i vladavine prava, kao i na potrebi za pronalaženjem miroljubivog i trajnog rješenja sukoba u Gorskom Karabahu u najkraćem mogućem roku. Parlament je u srpnju 2018. donio Rezoluciju o pregovorima o novom bilateralnom sporazumu, u kojoj je istaknuo da je produbljenje odnosa s EU-om uvjetovano time da Azerbajdžan poštuje temeljne vrijednosti i načela demokracije, vladavine prava, dobrog upravljanja kao i ljudska prava i temeljne slobode.

B. Promatranje izbora

Azerbajdžan je ugostio zastupnike u Europskom parlamentu u okviru misija OEES-a/ODIHR-a za promatranje izbora. Međutim, s obzirom na činjenicu da je ocijenjeno da su svi azerbajdžanski izbori koji su promatrani u okviru tih misija bili manjkavi u smislu

međunarodnih standarda te da se preporuke još moraju provesti, Parlament je odlučio da neće poslati promatrače na parlamentarne izbore 2015. i predsjedničke izbore 2018. godine. U misiji ODIHR-a na predsjedničkim izborima 2018. zaključeno je da su se izbori „održali u ograničavajućem političkom okružju i u skladu s pravnim okvirom koji ograničava temeljna prava i slobode, što su preduvjeti za istinski demokratske izbore”.

Michal Jiráček
04/2019

